

LIBRIS | We know books

**ROMAIN
GARY**

**RĂDĂCINILE
CERULUI**

Traducere din franceză și note de
DANIEL NICOLESCU

HUMANITAS
fiction

I

De când se luminase de ziuă, drumul înainta pe colină printr-un hățiș de bambuși și de ierburi unde calul și călărețul dispăreau uneori aproape complet, apoi capul iezuitului se ițea din nou de sub casca albă, cu nasul lui mare și ciontos deasupra buzelor virile și zeflemitoare, cu ochii săi pătrunzători care evocau mult mai multe zări nesfârșite decât paginile unui breviar. Statura lui înaltă nu prea se potrivea cu dimensiunile poneiului kirdi¹ pe care călărea; picioarele îi stăteau în unghi ascuțit față de sutană, proptite în niște scărițe prea scurte pentru el, și se legăna uneori primejdios în șa, privind cu mișcări smucite ale profilului său de conchistador priveliștea munților Oulé, chip pe care nu puteai să nu recunoști o vibrație de fericire. Cu trei zile înainte, părăsise teritoriul unde conducea săpăturile în numele institutelor belgian și francez de paleontologie și, după un drum cu jeepul, mergea acum călare în urma călăuzei prin tufăriș, spre locul unde ar fi trebuit să se afle Saint-Denis. Nu dăduse cu ochii de călăuză toată dimineața, dar cărarea nu avea răspântii și auzea uneori în față fâșâit de ierburi și zgomot de copite. Din când în când ațipea, iar asta-i strica buna dispoziție; nu-i plăcea să-și aducă aminte că avea șaptezeci de ani,

---

1. Grup de etnii din nordul Camerunului, numite astfel de către populațiile islamizate din zonă, și apoi de coloniștii occidentali.

dar oboseala pricinuită de cele șapte ceasuri de stat în șa îi îmboldea gândurile spre o reverie căreia conștiința sa de om al bisericii și spiritul său de savant îi condamnau aerul nelămurit și, deopotrivă, mângâietor. Uneori se oprea și aștepta ca *boy*-ul său să-l ajungă din urmă, dimpreună cu bidiviul care căra într-un cufăr câteva piese demne de atenție, rod al ultimelor sale săpături, precum și manuscrisele personale, de care nu se despărțea niciodată. Locul nu era prea înalt; colinele aveau pante domoale; uneori, coastele lor prindeau să tresalte, să trăiască: elefanții. Cerul era, ca întotdeauna, de nepătruns, diafan și luminos, obturat de toată sudoarea pământului african. Până și păsările păreau că rătăciseră drumul. Cărarea continua să urce și, la o cotitură, iezuitul a văzut, dincolo de coline, savana de la poalele munților Ogo, cu hățișurile încâlcite și dese, care erau, comparate cu marea pădure ecuatorială, ceea ce devălmășia perilor de pe trup este față podoaba pletelor. Calculase că va sosi la ora prânzului, dar a ajuns în vârful colinei de-abia către ora două. Acolo a zărit cortul administratorului și pe *boy*-ul care curăța gamelele, ciucit în fața jarului rămas dintr-un foc. Iezuitul și-a strecurat capul în cort și l-a descoperit pe Saint-Denis moțâind pe patul de campanie. Nu l-a deranjat, a așteptat să-i fie montat și lui cortul, s-a spălat, a băut niște ceai și a tras un pui de somn. Când s-a trezit, și-a simțit tot trupul cuprins de oboseală. A rămas o vreme lungit. Se gândea că-i cam trist să fi bătrân din cale-afară, că nu-i mai rămăsese, prin urmare, mult timp, și că se cuvenea să fie mulțumit cu ceea ce deja știa. Când a ieșit din cort, a dat peste Saint-Denis care își fuma pipa în fața colnicelor pe care soarele încă nu le părăsise, dar care păreau parcă atinse de o presimțire. Era mai degrabă mărunț, cu fața năpădită de o barbă neîngrijită, cu ochelari de oțel peste niște ochi care-i dominau chipul uscățiv, cu pomeți ieșiți în afară; umerii gârboviți și înguști sugerau că se îndeletnicește cu o muncă sedentară, iar nu cu aceea de ultim străjer al marilor turme africane. Au sporovăit o vreme despre câțiva prieteni comuni, despre zvonurile legate de război și pace, apoi Saint-Denis l-a descusut pe părintele Tassin cu

privire la săpăturile lui, întrebându-l mai cu seamă dacă era adevărat că, de când cu ultimele descoperiri din Rhodesia, se putea considera că Africa este leagănul omenirii. În cele din urmă, iezuitul i-a aruncat întrebarea. Saint-Denis nu a părut surprins că un membru eminent al Ilustrissimei Companii a lui Isus, în vârstă de șaptezeci de ani și care avea, printre frații din diferitele misiuni, reputația că este mult mai interesat de originile științifice ale omului decât de sufletul acestuia, nu șovăise să meargă două zile călare doar ca să-l întrebe ceva despre o fată a cărei frumusețe și tinerețe nu atârnau totuși prea mult în mintea unui savant obișnuit să facă socoteli de ordinul milioanei de ani și vârstelor geologice. I-a răspuns așadar deschis și a continuat să vorbească din ce în ce mai dezinvolt și cu un ciudat sentiment de ușurare, până într-atât încât, mai târziu, i-a venit să se întrebe dacă nu cumva părintele Tassin venise până la el doar ca să-l ajute să scape de povara singurătății și amintirilor care-l chinuiau. Iezuitul asculta însă tăcut, cu o politețe aproape distantă, neîncercând nici măcar o clipă să-i ofere vreo consolare de felul acelor pentru care religia lui era pe bună dreptate atât de faimoasă. Deși i-a prins noaptea, Saint-Denis a continuat să vorbească și nu s-a întrerupt decât o dată, ca să-i poruncească *boy*-ului său, N'Gola, să aprindă un foc. Lumina acestuia a alungat pe dată ceea ce mai rămăsese din cer, așa încât s-au văzut siliți să se îndepărteze puțin ca să regăsească tovarășia colinelor și pe cea a stelelor.

II

— Nu, nu pot pretinde că am cunoscut-o cu adevărat, mai degrabă m-am gândit mult la ea, ceea ce este un alt mod de a nu fi singur. Cu siguranță, nu fusese prea sinceră cu mine, ba nici măcar pe deplin onestă: din pricina ei, mi-a fost retrasă administrarea unei regiuni la care țineam mult, și mi-a fost încredințată sarcina de a mă ocupa de aceste mari rezervații de turme africane, considerându-se, fără doar și poate, că încrederea și

naivitatea de care dădusem dovadă în această problemă mă făceau mai potrivit să mă ocup de jivine decât de oameni. Nu mă plâng și socotesc că au fost chiar foarte amabili cu mine: ar fi putut să mă trimită undeva departe de Africa, iar la vârsta mea există despărțiri cărora riști să nu le poți supraviețui. Când îl privește pe Morel... Nu știu ce-ar mai fi de spus. Cred că a fost un om care, în materie de singurătate, a mers și mai departe decât alții – o adevărată faptă eroică, în trecut fie spus – fiindcă, atunci când vine vorba să dobori recorduri de singurătate, fiecare dintre noi își descoperă un suflet de campion. Mă vizitează adesea, în nopțile mele de nesomn, cu aerul lui mânios, cu cele trei riduri adânci brăzdându-i fruntea dreaptă, încăpățănată, sub claua de păr zbârlit, și cu vestita lui servietă în mână, înțesată cu petiții și manifeste pentru salvarea naturii, de care nu se despărțea niciodată. Îi aud adesea vocea, repetându-mi, cu accentul ăla de mahala, cam neașteptat la un om, după cum se zice, cu carte: „E cât se poate de simplu, câinii nu mai sunt îndeajuns. Oamenii se simt ciudat de singuri, au nevoie de tovărășie, au nevoie de ceva mai mare, mai vânjos, de ceva pe care să se bizuie, de ceva temeinic. Câinii nu mai sunt îndeajuns, oamenii au nevoie de elefanți. Așadar, vreau să fie lăsați în pace.“ Îmi spune toate acestea cu gravitate și izbește scurt cu palma patul carabinei, vrând parcă să dea mai multă greutate vorbelor sale. S-a spus despre Morel că este scos din răbdări de specia umană, că se vede silit să dezvolte împotriva ei sentimente exagerate, chiar recurgând la arme. S-a spus, cât se poate de serios, că e un anarhist, hotărât să meargă mai departe decât alții, că voia s-o rupă nu doar cu societatea, ci și cu însăși specia umană – „dorința de ruptură“ și „ieșirea din dimensiunile umanului“ au fost, cred, expresiile cele mai des folosite de către acei domni. Și, de parcă toate baliverenele astea n-ar fi fost de ajuns, am găsit într-una sau în două reviste vechi care mi-au căzut în mână, la Fort Archambault, o explicație de-a dreptul magnifică. Se pare că elefanții pe care-i apăra Morel erau doar simbolici și chiar poetici, și că bietul om visa la un fel de rezervație la nivelul Istoriei, comparabilă cu rezervațiile noastre

africane, unde ar fi interzisă vânătoria și unde toate străvechile noastre valori spirituale, stângace, oarecum monstruoase și incapabile să se apere singure, precum și străvechile drepturi ale omului, supraviețuitoare ale unei ere geologice revoluate, ar fi conservate neștirbite pentru plăcerea ochiului și pentru lămurirea duminicală a strănepoșilor noștri.

Saint Denis a început să rătăcă înfundat, clătînând din cap.

— Mă opresc însă aici. Și eu simt nevoia să înțeleg, dar nici chiar atât de mult. La modul general, sufăr mai mult decât îmi imaginez, e o problemă de temperament – și cred că, uneori, înțelegi mai bine în felul ăsta. Prin urmare, nu-mi cere explicații prea adânci. Tot ce pot să-ți ofer sunt niște rămășițe – printre care mă număr și eu. În rest, am încredere în tine: ești obișnuit cu săpăturile și cu reconstituirile. Am înțeles că, în scrierile dumitale, vestești o înaintare a speciei noastre către o spiritualitate și o iubire desăvârșite, o evoluție care se va petrece curând – presupun că în limbajul paleontologiei, care nu este neapărat cel al suferinței umane, cuvântul „curând“ vrea să însemne un fleac de câteva sute de mii de ani –, și că atribui străvechii noastre noțiuni creștine de mântuire sensul științific de mutație biologică. Mărturisesc că nu prea văd ce loc poate deține într-o viziune atât de măreață o biată fată al cărei destin, pe lumea asta, pare să fi fost acela de a ostoi niște dorințe care nu erau tocmai spirituale. Și cu Minna mai treacă-meargă – nu mi-e străin rolul umil, dar necesar pe care prostituatele l-au jucat în Biblie –, dar nu văd ce loc ar putea avea în teoriile și preocupările dumitale un bărbat precum Habib, ce semnificație ar putea fi conferită aceluia răs tăcut care îi zguduia de mai multe ori pe zi, fără vreun motiv vădit, barba lui cea neagră, în timp ce privea apele scânteietoare ale râului Logone, tolănit într-un șezlong de pe terasa de la hotelul Le Tchadien, cu o caschetă de navigator pe cap, vânturând neîncetat unul din acele evantaie care poartă semnul de culoare roșie al unui suc american, molfăind un trabuc umed și stins. Așadar, dacă ai venit până aici ca să afli motivele aceluia răs homeric, cele două zile de mers călare n-au fost întru totul zadarnice. Pot să-ți

ofer propria mea explicație. Am chibzuit mult, te rog să mă crezi. Mi s-a întâmplat chiar să mă trezesc brusc, în cort, singur în fața celui mai frumos peisaj din lume – mă refer la cerul african, noaptea – și să mă întreb ce motive ar fi avut un ticălos precum Habib să râdă cu atâta nepăsare și atâta veselie sinceră. Am ajuns la concluzia că libanezul nostru era un om care se înțelegea de minune cu viața și că hohotele lui satisfăcute de râs celebrau o legătură perfectă cu ea, o indulgență reciprocă, un acord pe care nimeni nu-l tulburase, pe scurt – fericirea. El și viața alcătuiau cu cuplu reușit. S-ar putea ca, în urma acestor considerații, să ajungeți la aceeași concluzie ca și anumiți tineri colegi ai mei, și anume că Saint-Denis a devenit un bătrân acrit, singuratic, arțăgos și rău, „că nu mai face parte dintre noi“ și că și-a găsit locul potrivit printre lighioanele din rezervațiile unde l-a trimis administrația, cu atâta grijă și bunăvoință. Era totuși greu să nu te simți izbit de aerul de sănătate și de veselie al firii lui Habib, de forța lui herculeană, de picioarele lui strașnic înfipite în pământ, de clipitul lui bășcălios care nu se adresa nimănui în mod special, ci părea destinat vieții însăși și, în același timp, cunoscând cariera atât de rotundă a ticălosului, să nu tragi anumite concluzii. L-ai întâlnit fără îndoială, ca și mine, la cârma hotelului Le Tchadien de la Fort Lamy, alături de tânărul său protejat, de Vries, după ce stabilimentul își schimbase proprietarul a doua sau a treia oară, iar afacerile nu prea mergeau. Sau, mai bine zis, n-au mers până la sosirea lui Habib și a lui de Vries, care au deschis înăuntru un bar, au adus o „recepționeră“, au amenajat un ring de dans pe terasa de deasupra fluviului, și au oferit în scurtă vreme toate aparențele unei prosperități în continuă expansiune, ale cărei adevărate resorturi aveau să fie cunoscute de-abia mult mai târziu. De Vries nu se ocupa deloc de afacere. Arareori putea fi văzut pe la Fort Lamy. Cea mai mare parte a timpului și-o petrecea la vânătoare. Atunci când era discutat în legătură cu absența asociatului său, Habib își râdea în barbă, apoi își scotea trabucul dintre buze și făcea un gest larg către fluviu, către stârcii și pelicanii care se coborâseră la asfințit pe bancurile

„Ce vrei, dragul de el nu prea iubește natura – își petrece mai tot timpul fugărind-o până pe ultimele ei metereze. E cel mai bun țintaș de prin locurile astea. Și-a dovedit îndemânarea în Legiunea Străină, iar acum e obligat să se mulțumească cu prăzi mai modeste. Un *sportsman* în toată puterea cuvântului.“

Habib vorbea întotdeauna despre asociatul lui cu un amestec de admirație și de zeflemea, și uneori aproape cu ură; era greu să nu-ți dai seama că prietenia dintre cei doi era mai degrabă o formă de respectare a unei legături tainice, independente de voința lor. Nu l-am întâlnit pe de Vries decât o singură dată, mai precis ne-am intersectat pe un drum, în apropiere de Fort Archambault. Se întorcea de la o vânătoare, într-un jeep pe care-l conducea singur și care era urmat de o camionetă. Era foarte slab, drept ca bradul, blond cârlionțat, frumușel la chip, cu aer prusac. Și-a întors spre mine o privire de un albastru spălăcit care m-a uimit, în ciuda întâlnirii noastre grăbite – își umplea rezervorul cu benzină din niște canistre, în mijlocul drumului, și tocmai isprăvisese când am ajuns. Îmi mai amintesc și că ținea pe genunchi o pușcă a cărei frumusețe m-a uluit – avea patul încrustat cu argint. A plecat din loc fără să-mi răspundă la salut, lăsând acolo camioneta: m-am oprit să schimb câteva vorbe cu Sara, șoferul, care mi-a explicat că se întorceau dintr-o expediție în districtul Ganda și că patronul „el vânătoare tot timpul, chiar și când ploaie“. Mănat de nu știu ce curiozitate, am dat deoparte prelată de pe camionetă. Ei bine, atât mi-a trebuit! Camioneta era pur și simplu doldora de „trofee“: fildeși, cozi, capete și piei. Dar lucrul cel mai uimitor erau păsările. De toate mărimile și culorile. Iar frumușelul domn de Vries, cu siguranță, nu strângea o colecție pentru muzeu, fiindcă majoritatea erau ciuruite de plumbi, până într-atât încât erau greu de recunoscut și, în orice caz, nu erau plăcute la vedere. Regulamentul nostru de vânătoare e cum e – nu o să mă apuc eu să-l apăr –, dar nu există permis care să justifice pagubele

pe care le pricinuia acest om. I-am pus câteva întrebări șoferului, care mi-a explicat, mândru nevoie mare, că „patronul, el vânătoare de plăcere“. Mi-e groază de *petit nègre*¹, care e unul din cele mai rușinoase lucruri pe care le-am făcut în Africa, așa că i-am vorbit în *sara*², iar după vreun sfert de ceas am aflat îndeajuns de multe despre isprăvile sportive ale lui de Vries încât să-i pot trânti o amendă usturătoare, când aveam să mă întorc la Fort Lamy. Ceea ce, desigur, n-avea să îndrepte deloc lucrurile: există oameni care sunt oricând dispuși să plătească oricât ca să-și satisfacă nevoile sufletești intime, așa cum probabil știi. Aveam, de asemenea, să-i fac o scenă protectorului lui pe terasa hotelului Le Tchadien și l-am rugat să tempereze cât de cât excesele tânărului său prieten. A râs din toată inima. „Ce vrei, dragul meu: un suflet nobil, o formidabilă nevoie de puritate – de unde și ciocnirea cu natura, n-are cum fi altfel, un soi de răfuială perpetuă. Membru al mai multor societăți cinegetice, multiplu laureat, mare vânător în fața Celui veșnic... – care, din fericire, e la adăpost, pentru că altfel...“ A râs. „Trebuie, prin urmare, să se mulțumească cu prăzi intermediare, cu mărunțișuri: hipopotami, elefanți, păsări. Adevărata pradă, cea mare, rămâne nevăzută, El, atotprevăzătorul. Păcat, ce lovitură pe cinste ar fi! Bietul băiat, probabil c-o visează și noaptea. Ia o limonadă, e din partea casei.“ A continuat să-și facă vânt, tolănit în șezlong, și n-am mai insistat, pentru că era în casa lui. Mi-a mai azvârlit, în timp ce mă îndepărtam: „Și nu te sfii cu amenzile: când trebuie, trebuie. Afacerile ne merg bine.“

---

1. Sau *pitinègue* sau *forofifon naspa*. Este un pidgin folosit în perioada 1857–1954 de soldații vest-africani și ofițerii albi în anumite colonii franceze, și reprezintă o versiune simplificată a limbii franceze. Prin extensie, expresia a fost folosită ca să desemneze și celelalte limbi simplificate, care preiau elemente de vocabular și anumite structuri ale unei limbi de bază, în general europeană (engleză, spaniolă, portugheză etc.). „Le petit nègre“ era predată indigenilor în armata colonială franceză. Acest limbaj este perceput astăzi ca fiind rasist.

2. Limbă a populației *sara* din sudul Ciadului.

LIBRIS | We know books

Într-adevăr, afacerile le mergeau bine.

Explicația acestei prosperități, nemaipomenită pentru cei care știau eșecurile financiare ale patronilor succesivi ai hotelului, a ieșit la iveală într-un mod cu totul neașteptat. Un camion cu lăzi de limonadă a trecut printr-un accident neplăcut la est de Ogo: a avut loc o explozie care nu putea fi pusă în întregime pe seama conținutului de gaz din limonadă. S-a descoperit că domnii Habib și de Vries participau activ la contrabanda cu armament, care urma străvechile trasee ale negustorilor de sclavi către adâncul Africii, plecând de la câteva baze bine știute. Cunoașteți luptele surde care au drept miză bătrânul nostru continent: Islamul își sporește presiunea asupra triburilor animiste, în suprapopulata Asie mijește un nou vis de expansiune, iar lecția luptei fără sfârșit pe care englezii o duc de trei ani în Kenya nu a fost chiar pentru toți lipsită de pilde. Habib trona în toată această afacere mai confortabil decât în propriul șezlong, iar cazierul lui judiciar, atunci când în sfârșit s-a gândit cineva să-l scoată la vedere, s-a dovedit un adevărat imn triumfal adus acestei lumi abjecte. Dar în momentul respectiv, el o ștersese deja împreună cu chipeșul lui asociat, dușmanul naturii, avertizat fără doar și poate de unul dintre acele mesaje misterioase care par să sosească întotdeauna la momentul potrivit în Africa, fără ca nimic, niciodată, să fi trădat grabă sau neliniște pe chipurile impasibile ale unora dintre negustorii noștri arabi, așezați în penumbra bine aerisită a prăvăliilor lor, visători și blajini, complet străini, parcă, de zarva și agitația acestei lumi frământate. Așadar, oamenii noștri au dispărut, ca să se ivească din nou, într-un mod cu totul neașteptat, dar, dacă stai bine să te gândești, cât se poate de firesc, de-abia în clipa când steaua lui Morel ajunsese la apogeu, ca să agonisească astfel câteva din ultimele raze ale acestei glorii pământești care se potrivea atât de bine cu genul lor de frumusețe.

— În orice caz, Habib, de îndată ce a cumpărat Le Tchadien, transformat de-acum, grație neonului, în *café-bar-dancing*, a fost cel care a avut ideea să înviorizeze atmosfera cam posacă a locului – lucru care se vedea cu precădere pe terasă, pe malul pustiit al râului Camerun, față în față cu cerul uriaș, care părea că a fost croit pe măsura nu știu cărei lighioane preistorice – cel care a avut, deci, ideea, să înviorizeze această atmosferă cam nostalgică printr-o prezență feminină. Le-a împărtășit clienților intenția cu multă vreme înainte, și o repeta de fiecare dată când se așeza la câte o masă, făcându-și vânt cu acel evantai publicitar de care nu se despărțea nicicând și care părea teribil de frivol în mâna lui enormă – se așeza, ne bătea pe umăr, vrând parcă să ne îmbărbăteze, să ne ajute să mai îndurăm nițel – avea grijă de noi – avea să aducă pe cineva – făcea parte din planul lui de reorganizare – nu o parașută, să vă fie limpede – pur și simplu o persoană amabilă – își dădea perfect seama că băieții, mai ales cei care bat cinci sute de kilometri ca să fugă de pustietate, sunt sătui să-și toarne de unii singuri whisky pe gât, au nevoie de companie. Se ridica anevoie și se ducea să-și turuie balivernele la altă masă. Trebuie spus că a izbutit destul de bine să creeze o atmosferă de curiozitate și de așteptare – lumea se întreba, cu un strop de ironie și cu un pic de milă, ce fel de fată se va lăsa oare ademenită – și sunt convins că s-au găsit printre noi câțiva amărâți – cum vedeți, nu vă ascund nimic – care, în cotloanele pe unde se aflau, începuseră să viseze la ea în taină. Și uite-așa, Minna devenise subiect de conversație în cele mai îndepărtate unghere din Ciad, cu mult înainte să apară, și răgazul de care a avut nevoie ca să se întrupeze în sfârșit le-a îngăduit unora dintre noi să constate o dată în plus că anii de izolare prin hățișuri n-au cum să înăbușe nădejtile tenace și că o postață de o sută de hectare, în plin anotimp ploios, e mai ușor de deștelenit decât anumite colțuri obscure din imaginația noastră. Așa încât, atunci când într-o bună zi a coborât din avion, cu beretă, valiză, ciorapi de nailon,

LIBRIS | we know books

cu un corp amplu, impresionant și o față destul de banală, cu excepția unei anume expresii neliniștite, lesne de înțeles în condițiile date, se poate spune că era într-adevăr așteptată. Habib trimisese o scrisoare în Tunis, unui prieten care avea un local de noapte unde Minna își făcea pe vremea aceea numărul de striptease. Îi explicase exact ce voia: o fată țepănă, cu tot ce-i trebuie pus acolo unde trebuie, de preferință blondă, care să se poată ocupa de bar, să mai facă și pe dizeuza, dar mai cu seamă să fie drăguță cu clienții – da, înainte de orice avea nevoie de o tipă ascultătoare – n-avea chef de belele, asta era cel mai important. Nu voia să fie curvă – nu s-ar fi potrivit cu stilul casei – ci, pur și simplu, o fată în stare să-i facă pe plac câte unui client pe care el, Habib, i l-ar recomanda în mod deosebit. În Tunis, patronul locandei remarcase probabil că Minna era blondă, și-a amintit poate că era nemțoaică și că actele ei nu erau în regulă, ceea ce reprezenta desigur o garanție de docilitate, așa încât i-a transmis propunerea.

„Și ați acceptat așa, numaidecât?”

Cel care i-a pus această întrebare a fost căpitanul Schölscher, în timpul anchetei care viza dispariția domnilor Habib și de Vries, precum și dezvăluirile privind activitățile pline de interes pe care aceștia le desfășurau. O chemase pe Minna la el în birou, ca să-și facă o părere despre acuzațiile foarte țintite pe care Orsini le făcuse la adresa ei. Ancheta era condusă de poliție, dar și militarii erau preocupați, de ceva vreme, de apariția la frontiera libiană a celor dintâi bande de fellaghas¹ înarmate până-n dinți, iar ramificațiile pe care afacerea lui Habib le-ar fi putut avea în Tunis și în alte părți păreau să le stârnească o binemeritată atenție. Puțini oameni cunoșteau zonele de graniță mai bine ca Schölscher, care străbătuse timp de cincisprezece ani deșertul în fruntea companiilor mehariste² sahariene, din Zinder și din Ciad până în munții Tibesti, și pe care toate

---

1. Cuvânt arab care înseamnă tâlhar, răufăcător.

2. Meharist – persoană care călărește un dromader (mehari) în raiduri, în caravane sau în unități militare.